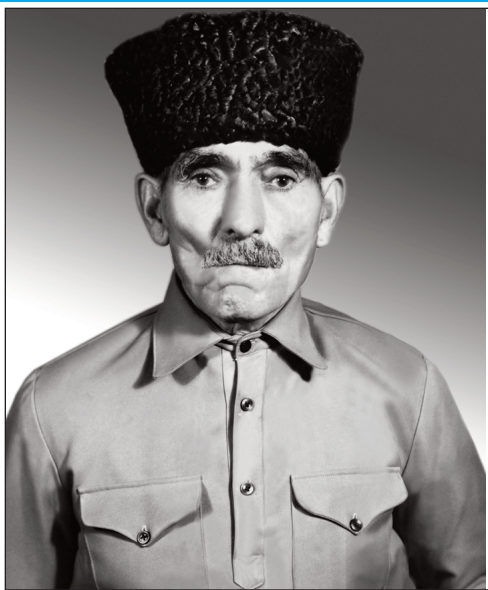

MİSKİN VƏLİ GÖZƏLLƏMƏLƏRİ

XX əsrin ustad aşığı Miskin Vəlinin yaradıcılığı kədər motivləri üzərində qurulsa da, aşığın yaradıcılığında məhəbbət lirikası qırmızı xətt kimi keçir. Hər el aşığı kimi ustad aşiq Miskin Vəli də el gözəllərinin tərəfindən doymamış, el qızını elin, obanın gözəllikləri ilə zینətləndirərək təsvir etmişdir. Aşığın “Nədən oldu?” “Yeriyir”, “Gözəllər”, “Deyimmi” kimi onlarla qoşması gözəllərin vəsfinə həsr olunmuşdur. Aşığın təsvir etdiyi gözəllər el, obanın qızı, gəlinidir. O, el gözəllərinə də elinə yanaşdığı doğruluqla yanaşaraq gözəlləri təbiət gözəllikləri kimi təsvir edir:

Səhər-səhər səyahətə çıxmırsız,
Salmırsız cahana saya gözəllər.
Səf-səf olub qatar-qatar yeriyib,
Nə dönübsüz siz durnaya, gözəllər?

“Gözəllər” qoşmasından götürülən bu bənddə aşiq gözəlləri təbiət qoynunda, səyahət zamanı təsvir edir. Təbiət qoynundakı gözəllərsə, öz gözəlliyi ilə dünya aləmə kölgə salır, çünki dünyada onların gözəlliyindən daha gözəl heç nə yoxdur. Gözəllər üçüncü misrada durna qatarı kimi təsvir olunur. Durnalarsa, vətənin, elin, obanın simvoludur. Yəni aşiq gözəllərin gözəlliyini el, obasından aldığı demək istəyir. Aşığın yurdu kimi gözəlləri də cahana kölgə salır.

Miskin Vəli gözəlləri təbiətlə vəhdətdə təsvir etsə də, bəzən onları çeşmə kimi cansız varlıqlara da qışqanır:

Bəxtəvər başına ay çeşmə sənin,
Hər səhər üstünə sona yeriyir.
Gözələrini süzür, canımı üzür,
Qəmzələrin qəhri cana yeriyir.

Aşiq bu bənddə çeşməni bəxtəvər hesab edir, çünki gündə onlarla gözəl çeşmə başına gəlir, çeşmə həmin gözəllərin gül camalına tamaşa edir. Aşığı gördükdə isə, abır-həyadan üzlərini gizlədirlər. Aşığın nail olmadığı səadətə nail olan çeşməni aşiq qışqansa da, eyni zamanda çeşmə sevgililərin görüş yeridir və o, yarını görüş üçün bulaq üstə çağırır:

Miskinli Vəliyəm eşqi həvəsdə,
Fərhadam, Şirinsən şirin nar bəsdə.
Məcnunam, Leylisən gəl bulaq üstə,
Gətir bu dərdimə çara deyimmi?

Ustad Vəli gözəlləmələrinin əksəriyyətinə də gözəllərin adını çəkmir. Amma gözəlləri Şirinə, Leyliyə, özünü isə, Məcnuna, Fərhadə bənzədir. Bəlkə də, ustad gözəlin adını çəkərsə, yarına söz gəlməsindən qorxurdu. Çünki gözəllər el, obanın namusudur, aşiq də əsl eloğlu kimi öz el-obasının qeydinə qalır. “Gözəllər” qoşmasında isə, aşığın fikri dəyişir. O, adını çəkməkdən utanıb çəkiniyi bütün gözəlləri bu qoşmasında vəsf edərək, bütün dünyaya car çəkir. Çünki aşiq yaxşı bilir ki, günəşin önünü buludla kəsmək olmaz:

Zərmişandı, gözəllərin sağıdı,
Nərgizin yanağı gül yarpağıdı,
Gülgəzin sinəsi cənnət bağıdı,
Cərgəsində Telli, Maya gözəllər.

Vəli, gözəl hanı Səlminaz kimi,
Həcər, Əsmər, Nigar, Gülavaz kimi,
Əsli, Ceyran, Çiçək bahar, yaz kimi,
Gülzarı bənzədim aya, gözəllər.

Bu qoşmanın hər bəndində onlarla el qızının adı çəkilərsə də, Miskin Vəli gözəlləri ənlilik, kırıqan kimi süni şeylərlə bəzəmir. Aşığın təsvir etdiyi gözəllər cənnətlə, baharla, ayla müqayisə edilir. El aşığı ustad Miskin Vəli öz gücünü eldən aldığı kimi gözəllər də gözəlliyini təbiətdən alır:

O büllur buxağın, qaymaq dodağın,
Yanağın dağların laləsidiymi?
Müjgan kipriklərin keçdi sinəmdən,
Gözələrin canımı alasıdırimi?

Qoynunda bəslənən o bir cüt narın,
Xəstəyə dərmandı təzə nübarın,
Yasəmən tellərin, hilal qaşların,
Bu gözəllik sənə qalasıdırimi?

Miskin Vəli gözəlin buxağını büllura, dodağını qaymağa, yanağını dağ laləsinə, kipriklərini müjgana, sinəsini bir cüt nara, tellərini yasəmənə, qaşlarını hilala bənzədir. Gözəli elin gözəllikləri ilə bəzəyən aşiq “Qüdrətdən hüsünə ziynət vurulan”, “Qüdrət qələmindən çəkilib qaşı” misraları ilə bu həsən, camalın yaradan tərəfindən hədiyyə verildiyinə, Allahın qələmindən çəkilmiş gözələ isə, süni bəzək-düzəyin görəkmediyinə işarə edir.

Miskin Vəli gözəldə təkcə ay camal yox, həm də daxili gözəllik axtarır. Ustad yarından can deyib can eşitmək, bir söhbətinin dünya malına dəyməsini, ilqarda düz, sevgidə məhriban, əsli-nəsli pak olmasını arzulayır. Bununla yanaşı, Ustad sevgilisinin nazını çəkməyə də hazırdır, amma görək gözəl ağıllı, kamallı, mərifətli ola. Sevgilisinin “Ürəkdən sevirsen kimi” sualına “Həqiqət açıq qəlbimi” cavabını verən aşiq yarından həqiqət tələb edir. “Yaxşı yola getməz əyri düzinən” - deyən aşiq yalan üstündə sevgi qurulmayacağını vurğulayır.

Ustad Vəli sevgilisi yolunda hər şeyindən keçməyə hazırdır. “Miskinli Vəliyəm cahü-cəlalım, Yolunda qurbandı dövlətim, varım” - deyən aşığın həyatı maddi, mənəvi sarsıntılarla dolu olsa da, mali, mülkü olmasa da, el arasında şöhrəti, şanı, təmiz adı, cahü-cəlalı var, amma o, sevgilisi yolunda bütün bunlardan keçməyə hazırdır. Çünki aşiq eşq xəstəsidir, bu xəstəliyi isə nə cahü-cəlal, nə ad, san sağaldar. Bunun yeganə çarəsi yara qovuşmaqdır:

Dolanım başına, dərdin mən alım,
Yolunda qurbandı dövlətim, malım,
Xəstəyəm, təbibsen bimirvət zalım,
Həsərətəm qoynunda nara deyimmi?

Əfsus ki, ustadın sevgilisi yarına zalımlıq edərək, onu məhəbbət bağına həsrət qoyur. Bu da onun miskin qəlbini daha da qəhərləndirir və aşiq sevgilisinin etibarsızlığından zara gələrək öz dərdini sazın simlərinə tökür:

Ürəyimdə gizli, pünhan sözüm var,
Onu aşkar nazlı yara deyimmi?
Bilirəm desəm də, sözüm tutulmaz,
Üzü dönmüş beyılqara deyimmi?

Yar nə qədər ilqarsız olsa da, Miskin Vəli yarına tənqidi yağdırmır, əksinə onu nazlı yar adlandıraraq oxşayır. Sözünün tutulmayacağını bilib-bilə ürək sözünü sevgilisinə demək haqda var-gəl edir. Etibarsız sevgilisi ustadın qəlbini qırsa, ondan üz döndərsə də, o, yarının göz yaşı axıtmasına dözə bilmir. Çünki aşığın eşqi müvəqqəti bir macərə yox, Əsli və Kərəm, Leyli və Məcnun eşqi qədər alidir:

Gözü yaşlı baxsa, yarı həmdəmə,
Alışar odlara, qərq olar qəmə,
Yaram üstədən yara vurur sinəmə,
Axıdar qanıma düzə gözələrin.

Miskin Vəlinin gözəlləmələri onu eşq ustadı kimi bizə tanıdır. Ustad bu şeirlərində eşqinin qüdrətini, gözəlləri təsvir etməklə qalmır, sanki özündən sonrakı aşiqlərə bir aşiqlik kitabı yazır. Miskin Vəlinin kitabında əsas qanunsa, yara vəfalı olmaq, sevgilisini əsl eşqlə sevməkdir. Miskin Vəlinin kədərinə kədər qatansa, gözəlin qəm çəkməyidir. Ona görə də, ustad Vəli gözəli danışıb dinməyə, gülüb oynamağa çağırır. Çünki yarı qəmgin olan aşiq şadlana bilməz. El aşığı Vəlinin eşqi də yurduna olan eşqi kimi saf və təmizdir. Ona görə ki, aşiq heç bir zaman gözəlləri eldən, elini isə, gözəllərdən ayrı təsəvvür edə bilmir. Ustadın aşiqlik kitabı da vətənə və el gözəllərinə olan eşqinin vəhdəti ilə sona çatır.

2018

Elnurə
PİRSSLİYEVA

